

ТЕОРЕТИЧНІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: українська суспільна географія, теорія, методологія, географічна комплексологія.

Вступ. Постановка проблеми. Систематичне і цілеспрямоване опрацювання теоретико-методологічної проблематики виступає надійною запорукою самодостатності та повноцінного існування будь-якої галузі знань. Саме теорія і методологія кожної конкретної наукової царини, зокрема суспільної географії, є тією фундаментальною основою, без належного рівня опрацьованості якої примарними виглядають перспективи її подальшого поступу. Теоретико-методологічна складова завжди посідала почесне місце у науково-пошуковій діяльності українських фахівців у галузі суспільної географії. Особливої актуальності та значущості теоретико-методологічні дослідження набули після здобуття Україною державної незалежності та радикальної зміни магістральних пріоритетів розвитку українського суспільства. У зв'язку з принципово новими геополітичними, соціально-політичними, суспільно-економічними та духовно-культурними реаліями виникла нагальна потреба в обґрунтуванні теоретико-методологічної сутності української суспільної географії на новітньому етапі її існування. На цьому поприщі плідно та конструктивно працюють як представники академічної науки, так і науковці та педагоги провідних вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опрацюванню потужного та міцного теоретико-методологічного каркасу української суспільної географії присвячено чималу кількість праць провідних вітчизняних вчених соціо-економіко-географів. Широкий спектр сучасних та актуальних проблем теорії, методології та методики суспільно-географічних досліджень регулярно розглядається на сторінках фахових періодичних видань та збірників наукових праць. Упродовж останнього часу побачили світ важливі роботи Я. Б. Олійника, А. В. Степаненка, К. А. Немця, С. І. Іщука, О. В. Гладкого, К. В. Мезенцева, О. Г. Топчієва, О. І. Шаблія, І. О. Горленко, Г. П. Підгрушного, В. П. Нагірної тощо. Завдячуючи їхній плідній та конструктивній праці було ґрунтовно опрацьовано низку проблемних питань, базових наукових категорій та вузлових понять суспільної географії.

Формулювання цілей статті. Постановка завдання. Метою даного дослідження є аналіз теоретико-методологічного доробку провідних вітчизняних вчених сьогодення у галузі суспільної географії. Завданнями роботи є висвітлення визначальних особливостей та провідних тенденцій розвитку української суспільної географії на початку ХХІ століття, а також стислий огляд сутнісних рис традиційних напрямків суспільно-географічного знання у світлі об'єктивних реалій сучасності.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останнього десятиріччя побачили світ фундаментальні узагальнюючі праці професора Львівського національного університету імені Івана Франка *О. І. Шаблія* «Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії» (2001 р.), «Основи загальної суспільної географії» (2003 р.), «Основи суспільної географії» (2012 р.) та професора Одеського національного університету імені І. І. Мечникова *О. Г. Топчієва* «Основи суспільної географії» (2001 р.; 2009 р.) й «Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики (2005 р.). На сторінках зазначених робіт всебічно і змістовно висвітлюється широке коло проблемних питань, що формують теоретико-методологічний підмурак суспільно-географічної науки і мають принципове значення для її подальшого поступу. Заслугою вищеназваних вчених є чітке та послідовне окреслення об'єктно-предметної царини суспільної географії, обґрунтування її місця у системі географічних дисциплін, детальний аналіз характеру взаємозв'язків з іншими галузями знань, формулювання системи законів і закономірностей суспільної географії та визначення засадничих принципів суспільно-географічних досліджень. При цьому *О. І. Шаблій* і *О. Г. Топчієв* виклали власні погляди на проблему структуризації суспільної географії та запропонували персональні підходи до класифікації суспільно-географічних дисциплін.

На початку нового десятиліття ХХІ сторіччя наукові працівники Інституту географії Національної Академії наук України *І. О. Горленко* та *Є. О. Маруняк* у співавторстві з директором інституту академіком *Л. Г. Руденком*

репрезентували власний погляд на теоретико-методологічне начало суспільно-географічної науки у статті «Про сутність і напрями досліджень суспільної географії» [11]. У ній автори аналізують бачення предметного поля науки провідними українськими і російськими вченими. Зокрема, розглянуто підходи М. М. Паламарчука, М. Д. Пістуна, О. Г. Топчієва, О. І. Шаблія, Е. Б. Алаєва, С. Є. Ханіна, А. І. Чистобаєва, М. Д. Шаригіна. Суспільну географію автори розуміють як науку, яка досліджує геосистеми як триєдність населення, господарства та природи в усій складності їх суспільних та суспільно-природних відносин, які виникають у процесі цивілізаційного розвитку країн і регіонів. До категорії нових напрямків суспільно-географічних пошукувань вчені зараховують дослідження інтегрального потенціалу території, якості життя населення, стійкого (збалансованого) та регіонального розвитку, глобалізації, міграцій населення, метрополізації, транспортних осей, конкурентоспроможності регіонів тощо.

Вагомий внесок у теоретичне обґрунтування стрижневої наукової категорії суспільної географії – територіальної організації суспільства – належить завідувачу відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України *Г. П. Підгрушному*. На думку вченого, територіальна організація суспільства «являє собою зумовлений об'єктивними закономірностями та суб'єктивними чинниками процес просторового упорядкування життєдіяльності суспільства, що проявляється у формуванні його різноманітних територіальних утворень» [7, с.41]. Водночас велику увагу приділяє *Г. П. Підгрушний* вивченню регіонального розвитку як предметної конкретизації регіональної політики держави. Прогресивний розвиток регіону науковець визначає як «об'єктивний, комплексний багатомірний структурно-трансформаційний процес, що охоплює усі складові суспільно-територіальної системи регіону (соціум, виробництво, систему поселень, природно-господарські поєднання та інше) і веде до гармонізації їх взаємодії, зростання суспільної ефективності господарства, всебічного задоволення на цій основі потреб людини, її прав і свобод, поліпшення якості життя» [6, с.47].

Також у 2010 та 2013 роках на базі відділу суспільно-географічних досліджень Інституту географії НАН України за ініціативи його очільника було проведено два важливих теоретико-методологічних семінари, присвячених засадничим проблемам нашої науки. Тематика першого з них безпосередньо стосувалася особливостей застосування категорії «територіальна організація» стосовно провідних галузей господарського комплексу та розселенського напрямку життєдіяльності людини; сутності територіальної організації суспільства як фундаментальної наукової категорії; аналізу локальних, агломераційних, регіональних та лінійних форм територіальної організації людського соціуму [10].

На останньому семінарі було детально розглянуто глибинну сутність полюсів соціально-економічного розвитку як одного з провідних понять сучасної суспільної географії: проаналізовано специфічні особливості та рушії їх формування; всебічно узагальнено вітчизняний та зарубіжний досвід у галузі вивчення полюсів розвитку території; розкрито практичну значущість концепції полюсів розвитку для ефективної та послідовної реалізації цілей і завдань регіональної політики держави [9].

У 90-х роках минулого століття видатним українським соціо-економіко-географом академіком *М. М. Паламарчуком* було закладено підвалини геокомплексологічної концепції як актуальної науково-методологічної доктрини, спроможної стати міцним та стабільним підґрунтям для подальшого опрацювання синтезуючої загальногеографічної теорії – геокомплексологічного підходу. Сутність вищезгаданої концепції полягає у вивченні об'єктів та явищ матеріального світу у нерозривному взаємозв'язку з обов'язковим урахуванням динаміки розвитку останніх. При цьому геосистеми і територіальні комплекси розглядаються у безпосередньому зв'язку із їхнім функціонуванням, на засадах системної методології та на різних рівнях структурної організації.

На початку ХХІ століття геокомплексологічна традиція отримала подальший розвиток в роботах професорів Київського національного університету імені Тараса Шевченка *С. І. Іщука* та *О. В. Гладкого* [1; 2]. На переконання вчених, географічна комплексологія може стати одним з важливих засобів перетворення географії в цілеспрямовану і важливу науку для опрацювання основ управління суспільством і його територіальною організацією. Також науковці цілком резонно зазначають, що географічна комплексологія може стати вихідною позицією для поділу наукової праці, спеціалізації вчених-географів і навіть наукових підрозділів за геосистемами і територіальними комплексами [1, с.17].

Проблемі пошуку новітньої парадигми географічної науки, адекватної вимогам сьогодення і соціальним запитам сучасного інформаційного суспільства велику увагу приділяє професор *О. Г. Топчієв*. Цьому напрямку теоретико-методологічних зацікавлень вченого присвячена низка публікацій у фахових періодичних виданнях та збірниках наукових праць [12; 15; 16].

Також з початку нового століття професор *О. Г. Топчієв* разом зі своїми послідовниками розгорнули активну й цілеспрямовану роботу на ниві розробки концептуальних засад та методологічного обґрунтування географічного планування території (геопланування) як актуального та соціально значущого конструктивного напрямку людської діяльності, покликаного до життя потребами у раціональному впорядкуванні територіального розвитку суспільства та повсякчасними запитами господарської практики. Засаднича сутність геопланування глибоко й

змістовно розкрита одеськими фахівцями у галузі суспільної географії на сторінках наукової періодики [13; 14].

Паралельно науковець порушує питання про необхідність ґрунтовного опрацювання і активного впровадження у навчальний процес географічної дисципліни, яка розглядатиме ландшафтну оболонку як інтегральний об'єкт дослідження усієї системи географічних наук, як цілісний континуальний природно-соціоекономічний феномен. З метою адекватного найменування синтетичної дисципліни, яка б вивчала поєднано природні та соціально-економічні закономірності функціонування та організації ландшафтної оболонки Землі, запропоновано низку варіантів: загальне ландшафтознавство, соціоприродне ландшафтознавство, теорія загального ландшафтознавства, основи загального ландшафтознавства та ін. [15, с.23].

Упродовж останніх десятиліть теоретико-методологічний інструментарій української суспільної географії суттєво модернізується, збагачується та диверсифікується. Окрім масштабного й цілеспрямованого застосування традиційної для суспільно-географічних досліджень сукупності дослідницьких процедур (системно-структурного, проблемного, предметного, територіального, діалектичного, функціонального, процесуального, історико-географічного підходів тощо), які віддавна були включені в орбіту суспільно-географічної діяльності, пройшли випробування часом, перевірені професійною діяльністю та практичним досвідом багатьох фахівців відбувається активне та успішне впровадження у практику суспільно-географічних пошукувань новітніх концептуально-методологічних підходів. Категорію останніх складають біхевіористичний, синергетичний, просторово-часовий, діяльнісний, геоінформаційний, геоситуаційний, цивілізаційний та низка інших. Дедалі частіше та послідовніше у своїх дослідженнях фахівці із суспільної географії оперують категоріями нелінійності (полілінійності) розвитку, холістичності, перцепційності, людяності та людиновимірності тощо. Все це дозволяє істотно зміцнити конструктивний потенціал науки, підвищити її респектабельність та поглибити міждисциплінарні зв'язки з іншими галузями знань.

Важливою складовою теоретико-методологічної діяльності є розробка методичного апарату суспільно-географічних досліджень. Останнім часом паралельно із загальновідомими традиційними методами вивчення суспільно-географічної дійсності значне поширення отримали новітні методичні прийоми дослідницького інструментарію. До останніх належать насамперед методи нелінійної алгебри, фрактальної геометрії, нейронних мереж, ментального картографування тощо. Масштабне й цілеспрямоване використання зазначених методичних новацій дозволяє значно підвищити гнучкість, репрезентативність та соціальний престиж суспільно-географічних досліджень, піднести їх на якісно новий щабель розвитку, забезпечити високий рівень достовірності та гарантувати повноту отримання кінцевих результатів наукових пошукувань.

Водночас систематичне впровадження новітніх методів у дослідницький процес слугує вагомим аргументом на користь подальшої актуалізації української суспільно-географічної науки, перспективного характеру розвитку останньої та істотного посилення її конструктивного начала. Найбільш палкими та послідовними популяризаторами нетрадиційних донині науково-методичних підходів з-поміж українських соціо-економіко-географів сьогодення є доктори географічних наук, професори Київського національного університету імені Тараса Шевченка *К. В. Мезенцев* та *О. В. Гладкий*.

Протягом кількох останніх десятиріч традиційні для української суспільної географії аналітичні напрямки досліджень почали набувати принципово нової, адекватної новітнім реаліям та вимогам сьогодення предметної специфіки. Зокрема, на основі такої теоретично обґрунтованої та глибоко узагальненої суспільно-географічної дисципліни, як географія природних умов і ресурсів сформувався новий конструктивний напрямок нашої науки – *суспільно-географічне ресурсознавство*, квінтесенцію якого становить економічна оцінка природно-ресурсного потенціалу. Характерною рисою сучасної географії промисловості виступає стрімке й неухильне зростання популярності *концепції промислових кластерів*. З початку нового століття зазначена концепція здобуває дедалі більше прихильників та послідовників у середовищі соціо-економіко-географів й навіть почала поступово відсувати на другий план ґрунтовно опрацьовану багатьма вченими радянської та пострадянської доби *концепцію територіально-виробничих комплексів (ТВК)*. Якісно нової предметної ідентичності набула впродовж двох минулих десятиліть географія агропромислових комплексів, трансформувавшись у *географію агробізнесу*.

Відбулося істотне розширення предметно-тематичного діапазону *географії населення*, спричинене виникненням сучасних просторових форм екстичної (розселенської) життєдіяльності людини та необхідністю всебічного вивчення останніх з позицій суспільної географії. Категорію нових територіально-організаційних форм розселення населення утворюють міські агломерації, мегалополіси, метрополітенські ареали тощо. Водночас у фаховій літературі не отримали достатнього висвітлення питання комплексного використання суспільно-географічного потенціалу та перспективного соціально-економічного розвитку малих монофункціональних міст. Маловивченою ділянкою сучасної української географії населення залишається також проблематика ареалів суцільного сільського розселення.

Суттєво розширилось також предметне поле *географії транспорту*, у проблематиці якої дедалі більша увага приділяється вивченню міжнародних транспортних коридорів, транспортно-логістичних систем, транзитного і транспортно-розподільчого потенціалу. Така актуальна та соціально орієнтована дисципліна, як *географія сфери обслуговування* поступово і

неухильно набуває виразних рис *географії сервісної діяльності*. Поряд із традиційними різновидами послуг почали активно вивчатися сучасні та перспективно спрямовані напрямки сервісної складової господарського комплексу, нерозривно пов'язані зі становленням ринкової системи господарювання, стрімким і невпинним поширенням передових інноваційних форм організації суспільного виробництва, широкою інтелектуалізацією та інформатизацією людської діяльності тощо. З-поміж останніх слід назвати науково-технічні, інформаційні, консультаційні (консалтинг), лізингові, інженерно-технічні (інжинірингові), аутсорсингові, маркетингові, рекламні, аудиторські, девелоперські, профорієнтаційні, послуги із залучення персоналу, приватної охоронної діяльності тощо.

На межі тисячоліть почали активно розвиватися такі важливі наукові дисципліни, як геоконфліктологія, еволюційне країнознавство, географічна глобалістика, географія спорту, гендерна та феміністична географія, перцепційна та віртуальна географія, криміногенна географія, етнічна та лінгвістична географія, когнітивна географія, еніогеографія, поведінкова географія, географія соціально-економічного розвитку, малого та середнього підприємництва, управлінської діяльності, інноваційної сфери, страхової та фінансово-кредитної справи, корпоративна географія, інвестиційна географія, стратегічна географія, географія телекомунікаційного комплексу, стільникового зв'язку, територіальний соціально-економічний моніторинг тощо. Неухильно зростає значення географії способу життя. Суттєво активізуються роботи з дослідження проблем розвитку соціального капіталу України та окремих її регіонів, опрацювання суспільно-географічних засад національної безпеки України як територіально цілісної незалежної держави. Значний рівень розвитку отримало вивчення з позицій суспільної географії окремих регіональних ринків (продовольства, непродовольчих товарів, експортного потенціалу, банківських операцій, цінних паперів, нерухомості тощо). Повсякчас посилюються позиції таких соціально значущих та перспективних ланок суспільно-географічної науки, як комплексна оцінка інтегрального потенціалу території, дослідження проблем трансформації територіальної організації суспільства, суспільно-географічних передумов постіндустріального розвитку, суспільно-географічних аспектів економічного дива країн, регіональних параметрів та просторово-часового виміру глобалізації, метрополітарних мереж, акваторіальних (морегосподарських) та портово-промислових комплексів, інституційної та ринково-сервісної інфраструктури, конкурентоспроможності регіонів, природної та етнокультурної спадщини, регіональної ідентичності населення тощо. Дедалі більшої актуальності набувають дослідження нових якостей та характеристик традиційного географічного простору, а також принципово нових різновидів простору як

фундаментальної субстанції людського буття (цифрового, ментального, віртуального, сакрального, мистецького, гуманітарного, політичного тощо).

Науковому узагальненню сучасного стану української суспільної географії, осмисленню її вузлових проблем, визначенню стратегічних дороговказів та магістральних пріоритетів розвитку, обґрунтуванню її потенційних можливостей та перспектив присвятили свої дослідження *Я. Б. Олійник* і *А. В. Степаненко* [5], *М. Д. Пістун* [8], *К. В. Мезенцев* [3], *К. А. Немець* [4] тощо.

Розглянувши погляди провідних українських вчених на теоретико-методологічну ідентичність суспільної географії вважаємо за доцільне викласти власні міркування на предмет перспектив останньої. Однією з першочергових проблем сьогодення, що потребують підвищеної уваги усієї фахової української географічної спільноти, є необхідність системного опрацювання та всебічного обґрунтування стрункої, змістовно довшеної та глибоко виваженої теоретико-методологічної концепції, спроможної стати «відправною точкою» тісної та послідовної інтеграції системи споріднених географічних наук, дієвим і потужним «пусковим механізмом» якісного та повноцінного загальногеографічного синтезу. На початку XXI століття найбільш вагомій підставі претендувати на роль інтегруючого начала для цілісної системи науково-географічних дисциплін має геокомплексологічна концепція як фундаментальне вчення, сутнісні засади якого було обґрунтовано в працях академіка *М. М. Паламарчука*. Оскільки і в природному середовищі, і в суспільному житті діє фундаментальна закономірність – закономірність комплексності – подальше опрацювання геокомплексологічного напрямку матиме виняткове значення для стабільного, повноцінного та самодостатнього поступу географічного знання і його суспільної ланки зокрема.

Також, вочевидь, було б цілком доречним посилити вивчення здобутків і досягнень зарубіжної суспільно-географічної науки, найбільш визнаних і пошанованих у середовищі міжнародної науково-географічної громадськості вчених провідних країн світу, насамперед представників англо-американських, французьких та скандинавських наукових шкіл (*В. Бунге*, *Д. Гарві*, *П. Гаггета*, *І. Лакоста*, *Т. Гегерстранда* тощо). Однак попри очевидні переваги активного запозичення накопиченого науковцями іноземних країн багатого досвіду суспільно-географічної діяльності все ж, напевно, не варто механічно переносити опрацьований західною наукою методологічний інструментарій на українські реалії, сліпо й бездумно переймати розроблені суспільними географами країн Заходу концептуальні моделі, позаяк такий некритичний підхід стане прямим запереченням теоретико-методологічного суверенітету та предметної самобутності української суспільної географії. Широке використання прогресивного теоретико-методологічного досвіду зарубіжної науки є, безперечно, справою вкрай важливою, корисною і слушною. Проте

конструктивна робота на цьому поприщі вимагатиме творчого адаптування останнього до місцевих умов, критичного й водночас глибоко виваженого його осмислення крізь призму усталених вітчизняних суспільно-географічних традицій, власної багатющої теоретико-методологічної спадщини та обов'язкового врахування історичних особливостей розвитку національної суспільно-географічної науки.

Автор поділяє точку зору професора *К. В. Мезенцева*, який цілком доречно акцентує увагу на причинах відсутності на сьогоднішній день в Україні широкого попиту на суспільно-географічні дослідження [3]. Також ми повністю підтримуємо позицію одного з провідних російських соціо-економіко-географів сьогодення *А. І. Чистобаєва*, котрий справедливо зазначає, що при підготовці фахівців зі стратегічного управління, територіального планування, містобудівельного проектування, міського та земельного кадастрів, моніторингу земель, комплексного соціально-економічного і екологічного моніторингу регіонів роль суспільної географії є першочерговою. При цьому вчений абсолютно слушно та резонно наголошує на необхідності забезпечити цілеспрямований на конкретний результат, на злам фундаментальних досліджень у царині практичного використання набір лекційних курсів в системі університетської підготовки фахівців із суспільної географії [19, с.142].

Висновки і перспективи подальших розвідок. З початку нового століття українські фахівці у галузі суспільної географії зробили вагомий внесок у справу опрацювання її теоретико-методологічної платформи. На сучасному етапі свого розвитку українська суспільна географія володіє потужним та міцним кадровим потенціалом, репрезентованим багатьма висококваліфікованими та досвідченими науковими працівниками та педагогами вищої школи, які мають базову суспільно-географічну освіту. Результати теоретико-методологічних пошукувань широко і регулярно висвітлюються на сторінках монографій, підручників та навчальних посібників для вищої школи, збірників наукових праць, тематичних часописів, журналів, вісників вищих навчальних закладів тощо.

З постанням незалежної України як об'єктивної та неспростовної геополітичної реальності, в умовах ринкового реформування національної економіки, радикальної трансформації політичного устрою та суспільного ладу, зміни соціальних цінностей та пріоритетів розвитку суспільства, необхідності якнайширшого врахування потреб та інтересів територіальних соціумів, значного посилення ролі національно-поведінкового чинника та фактора регіонального менталітету населення домінантними стають не партійно-класові чи політико-ідеологічні, а соціогуманітарні та духовно-культурні чинники розвитку наукового знання. Нагального вирішення вимагають проблеми невпинного підвищення державних стандартів підготовки фахівців-географів широкого профілю; якісного вдосконалення змісту вищої

суспільно-географічної освіти; її послідовної та всебічної гуманізації, соціологізації та екологізації. Принципове значення має подальше посилення конструктивного начала географічної науки, її предметно-практичної спрямованості; істотне зміцнення, поглиблення та диверсифікація системних зв'язків географічної діяльності із соціальною практикою та повсякденним буттям людських спільнот; активна й цілеспрямована популяризація здобутків, досягнень і надбань вітчизняної суспільної географії серед найширших кіл української громадськості.

Об'єктивні процеси безупинної диференціації суспільно-географічного знання, посилення тісноти та системного характеру зв'язків з іншими галузями знань, виникнення нових і глибокої трансформації традиційних напрямків досліджень виступають вагомою підставою стверджувати про неминуче подальше ускладнення предметної сутності суспільної географії. Вищесказане стає логічною основою для наступного узагальнюючого висновку: розробка теоретико-методологічної бази суспільно-географічної науки завжди матиме виключне значення для стабільного, динамічного та успішного її розвитку на будь-якому етапі існування останньої.

Список використаних джерел:

1. Іщук С. І. Завдання суспільно-географічної комплексології в ХХІ столітті / С. І. Іщук, О. В. Гладкий // Економічна та соціальна географія. – 2013. – Випуск 3 (68). – С. 11 – 20.
2. Іщук С. І. Новітні завдання суспільно-географічної комплексології в ХХІ столітті / С. І. Іщук, О. В. Гладкий // Наукові пошуки географічної громадськості: минуле, сьогодні, майбуття: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю утворення Луганської області (8 – 10 жовтня 2013 р., м. Луганськ) / відп. ред. Ю. О. Кисельов. – Луганськ: Вид-во «ДЗ ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. – С. 19 – 27.
3. Мезенцев К. Проблеми та перспективи української суспільної географії ХХІ століття / Костянтин Мезенцев // Часопис соціально-економічної географії. – 2008. – Випуск 5 (2). – С. 23 – 30.
4. Немець К. Суспільна географія: проблеми і нові горизонти / Костянтин Немець // Часопис соціально-економічної географії. – 2006. – Випуск 1. – С. 60 – 69.
5. Олійник Я. Б. Економічна та соціальна географія: сучасний стан і перспективи розвитку / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: ВГЛ «Обрії», 2009. – 63 с.
6. Підгрушний Г.П. Регіональний розвиток: сутність процесу та його особливості/ Підгрушний Г.П. // Український географічний журнал. – 2003. - № 4. – С. 39 – 48.

7. Підгрушний Г.П. Територіальна організація суспільства: сучасні підходи до розуміння категорії та її практичне значення / Підгрушний Г.П. // Український географічний журнал. – 2010. - № 4. – С. 40 – 44.
8. Пістун М. Д. Питання розвитку географії та суспільної географії (до 80-річчя від дня народження) / Пістун М. Д. – К.: ВГЛ «Обрії», 2012. – 61 с.
9. Проблеми суспільної географії. Полюси соціально-економічного розвитку території: теоретичні аспекти дослідження // Матеріали теоретико-методологічного семінару, Інститут географії НАН України, 29 вересня 2013 р. / За наук. редакцією Г. П. Підгрушного. – К.: Інститут географії НАН України. – Вип. 3. – 2013. – 97 с.
10. Проблеми суспільної географії. Територіальна організація суспільства: розуміння категорії // Матеріали теоретико-методологічного семінару, Інститут географії НАН України, 4 та 11 березня 2010 р. / За наук. редакцією Г. П. Підгрушного. – К.: Інститут географії НАН України. – Вип. 1. – 2010. – 66 с.
11. Руденко Л.Г. Про сутність і напрями досліджень суспільної географії / Л.Г. Руденко, І. О. Горленко, Є. О. Маруняк // Економічна та соціальна географія. – 2010. – Випуск 1 (61). – С. 12 – 19.
12. Топчиев А. Г. В поисках современной парадигмы географии / Топчиев А. Г. // Сб. научных трудов «Новые географические знания и направления исследований. – К.: ИД «Академперіодика», 2006. – С. 113 – 118.
13. Топчієв О. Геопланування як напрям предметної та методологічної трансформації сучасної географії / Олександр Топчієв, Антоніна Шашеро // Часопис соціально-економічної географії. – 2011. – Випуск 10 (1). – С. 18 – 26.
14. Топчієв О. Г. Методологічні засади геопланування регіону / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, А. М. Шашеро // Український географічний журнал. – 2010. – № 1. – С. 23 – 31.
15. Топчієв О. Г. Методологічні трансформації і сучасні парадигми в географії / Топчієв О. Г. // Український географічний журнал. – 2010. – № 2. – С. 22 – 25.
16. Топчієв О. Г. Методологічні трансформації у сучасній географії / Олександр Топчієв // Часопис соціально-економічної географії. – 2007. – Випуск 2 (1). – С. 27 – 34.
17. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: [навчальний посібник] / Топчієв О. Г. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
18. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: [навчальний посібник] / Топчієв О. Г. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.
19. Чистобаев А. И. Экономическая география в системе наук: новый взгляд на проблему / Чистобаев А. И. // Теория соціально-економічної

географи: современное состояние и проблемы развития / Под ред. А. Г. Дружинина, В. Е. Шувалова: Материалы Международной научной конференции (Ростов-на-Дону, 4 – 8 мая 2010 г.). – Ростов на /Д: Изд-во ЮФУ, 2010. – С. 134 – 144.

20. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії: [підручник] / Шаблій О. І. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 444 с.
21. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / Шаблій О. І. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 744 с.

Федюк О. М. Теоретичні суспільно-географічні дослідження в Україні на початку ХХІ століття. *Розглядається розвиток теоретико-методологічного світогляду у царині суспільно-географічного знання на початку ХХІ століття. Проаналізовано творчий доробок провідних українських вчених на ниві розробки теоретико-методологічного базису сучасної суспільної географії. Розкрито предметну сутність традиційних напрямків суспільно-географічних досліджень у світлі методологічних трансформацій науки.*

Ключові слова: українська суспільна географія, теорія, методологія, географічна комплексологія.

Федюк А. Н. Теоретические общественно-географические исследования в Украине в начале ХХІ века. *Рассматривается развитие теоретико-методологического мировоззрения в области общественно-географического знания в начале ХХІ века. Анализируется творческий вклад ведущих украинских ученых на поприще разработки теоретико-методологического базиса современной общественной географии. Раскрыта предметная сущность традиционных направлений общественно-географических исследований в свете методологических трансформаций науки.*

Ключевые слова: украинская общественная география, теория, методология, географическая комплексология.

Fediuk O. M. Theoretical socio-geographic investigations in Ukraine at the beginning of XXI century. *The development of theoretical and methodological world view in socio-geographic Knowledge field at the beginning of XXI century. The leading Ukrainian scientist creative contribution to theoretical and methodological fundamentals of current social geographic are analyzed. The essence traditional directions of socio-geographic investigations in methodological transformations of science are disclosed.*

Keywords: Ukrainian social geographic, theory, methodology, geographic complex Knowledge's.